

Jan de Vries

Moraal en politiek in popmuziek

10

Politiek (politiek), politiek (politiek).

Ik ben er niet en ik ken ze niet.

Politiek (politiek), politiek (politiek).

Ik kijk niet, dus ik zie niets.

Ik praat niet, dus ik zeg niets.

Ik kijk niet, dus ik zie niets.

Ik ben er niet, ik ken ze niet.

'Politiek' van Bram Vermeulen uit 1980.

Liedteksten die je kunt kopiëren voor gebruik door leerlingen stonden in Kleio 8 van 2002, het themanummer 'Nederlanders en hun gezagsdragers 1950-1990'.

Popmuziek in al haar facetten is al lang niet meer het exclusieve eigendom van jongeren. De kleuterpop van K3 is doorgedrongen tot de TOP40 en 'oude rockers' als Bruce Springsteen en The Rolling Stones (een nieuwe wereldtournee!) hebben ook onder de ouders van middelbare scholieren nog de nodige fans. Maar vooral voor jongeren is deze muziek belangrijk. Het is één van de belangrijkste middelen om zich te onderscheiden. Niet alleen ten opzichte van de oudere generatie, maar ook ten opzichte van elkaar. De tientallen stromingen in de huidige dance-music zijn daar voorbeelden van.

Als popmuziek leerlingen zo bezighoudt, dan is het gebruik van muziek en de bijbehorende liedteksten een belangrijk middel om ze ook bij saaiere onderwerpen bij de les te houden. In Kleio 8 van 2002 stonden al een aantal liedteksten waarmee u de leerlingen aan de gang kunt laten gaan. In dit artikel worden enkele mogelijkheden van het gebruik van popmuziek bij het onderwerp van het Centraal Schriftelijk Eindexamen 2003 en 2004 'Nederlanders en hun gezagsdragers, 1950-1990' besproken. Voor de keuze van de muziek en de teksten is de TOP40 de belangrijkste basis geweest.

De (Veronica) TOP40, nu te horen op Radio 538, verscheen onder de naam De Nederlandse Hitparade voor het eerst op 2 januari 1965. Wat op zich al een voorbeeld is van de veranderende tijden in de jaren zestig. Uit de TOP40 zijn de Nederlandstalige lie-

deren geselecteerd tot het jaar 1990. Daarmee blijven in dit artikel alle Engelstalige hits over politiek, maar ook Nederlandstalige nummers die de TOP40 of de tipparade nooit gehaald hebben, buiten beschouwing. Een uitzondering is gemaakt voor een aantal historisch interessante en leuke nummers (Boudewijn de Groot, Frans Halsema, Kees van Kooten / Wim de Bie), die een bepaalde periode of gebeurtenis treffend in weergeven.

Jaren vijftig: toen was geluk heel gewoon

Het lied over de wederopbouw van Nederland was 'Eens zal de Betuwe in bloei weer staan' van Han Dunk. In 1947 behoorde hij samen met Eddy Christiani tot de top van de Nederlandse amusement. Zijn optimistische kijk op het in puin liggende Nederland sprak in de naoorlogse jaren veel mensen aan:

*'Eendrachtig gaan wij aan de slag
Tevreden zijn wij pas
Wanneer ons land weer worden mag
Zo mooi als 't immer was.'*

Het jaar na 'Eens zal de Betuwe in bloei weer staan' is ook in een lied vastgelegd. Gerard Cox zong 1948, van tekstdrivers Kees van Kooten en Wim de Bie, in 1972 de hitparade in.

Een grote groep jongeren had echter weinig op met de normen en waarden van hun vaders en moeders, die letterlijk de gevolgen van de Tweede

Jan de Vries is vakdidacticus geschiedenis en staatsinrichting aan het Instituut voor Leraar en School (ILS) van de KUN.

Wereldoorlog probeerden weg te werken. De media en overheid schreven verontruste artikelen en rapporten over 'de verwilderde asfalt-jeugd'.¹

Bij muziekconcerten van de, in 2002 op 94-jarige leeftijd overleden, jazz-vibrafonist Lionel Hampton zag de oudere generatie een 'losgeslagen, ongrijpbare' massa.

Het Parool in 1953 over een optreden van Hampton:

'Een groot deel van het publiek schreeuwde en joelde niet alleen, maar sommige schokten en dansten (...) alsof zij nooit op zouden houden. (...) het werd een angstaanjagend geheel. Jonge opgeschoten jongens klommen tegen het podium op (...), boven vanaf het balkon klonken wilde kreten. Het was allemaal nogal angstig en onwettelijk. Zou de menigte nu inderdaad losbreken, en zichzelf geheel verliezen? Nee, dat gebeurde niet, we leven tenslotte in Nederland. De massa schrok van zichzelf (...)'.²

Bleef een dergelijk gedrag nog beperkt tot de beslotenheid van de concertzalen, openlijker werd het verschil tussen de generaties met de komst van de nozems.³ Deze rondhangende jongeren met hun afwijkende kleding en kapsel (jongens met strakke broek, 'oversized' colbert en 'vetkuiven'; meisjes met petticoats en getoupeerde haren) werden een bezienswaardigheid in de grote steden. De nozems hadden weinig op met jazz, hun muziek was de rock 'n roll van Elvis Presley, Little Richard en Chuck Berry.

Het popmuziekblad in de jaren vijftig *Tuney Tunes* had bij het horen van de eerste klanken van de rock 'n roll weinig op met de nieuwe muziek: *'Deze (...) songs (...) zijn er de oorzaak van dat een groot deel van de Amerikaanse jeugd de 'normale' weg kwijt geraakt is.'*⁴

De, in Zweden woonachtige en daar zeer populaire, zanger Cornelis Vreeswijk bezong de fatale uitwerking van de nozemkleding in 'De nozem en de non'. Het nummer werd oorspronkelijk uitgebracht in 1966, maar haalde pas zes jaar later de TOP40:

*Vroeg in het voorjaar ontmoeten ze elkaar
Hij keek in haar ogen en toen was de liefde daar
Ja toen was de liefde daar*

*Sterk is de liefde tijdelijk althans
De non vergat haar plichten, zelfs haar
rozenkrans*

*Ze vergat haar rozenkrans
Met zijn zonnebril en zijn nauwe pan-
talon
Verwekte onze nozem de hartstocht
van de non*

Vanaf 1964: Er komen andere tijden

Met de stijging van de welvaart, de ruimere financiële armslag voor de jeugd, de komst van de tv en de pil, maar ook met het handhaven van de normen en waarden van de naoorlogse generatie, braken er rond 1965 andere tijden aan. Jongeren lieten zich massaler dan voorheen horen en zien. De massahysterie in Amsterdam rondom de rondvaarttocht van The Beatles maakte zichtbaar dat jeugdcultuur niet meer het alleeneigendom was van een klein groepje excentriekelingen, maar dat het fenomeen doorgedrongen was tot alle lagen van de bevolking.⁵

'Protestzanger' Boudewijn de Groot werd de spreekbuis van de emanciperende jeugd. Hij legde, in 'Er komen andere tijden' het gevoel van de jeugd vast voor de nieuwe

gezagsverhoudingen in maatschappij en gezin⁶:

*Kom, heren, regeerders, partij-jongens,
kom
En blijf daar niet hangen en kijk niet zo
stom
Want hij die blijft zeuren is hij die
crepeert
De legers buiten strijden
Op hun slagveld wordt ieder van jullie
verteerd
Want er komen andere tijden*

*Kom, vaders en moeders, kom hier en
hoor toe
Wij zijn jullie praatjes en wetten zo
moe
Je zoons en je dochters die haten
gezag
Je moraal die verveelt ons al tijden
En vlieg op, als de wereld van nu je
niet mag
Want er komen andere tijden*

Dat de moraal niet alleen verveelde, maar ook veranderde, werd in de TOP40 verwoord door de popgroep HET, die het arbeidsethos ter discussie stelde:

*Het is weer tijd om op te staan
Maar ik heb geen zin
(Hij heeft geen zin)*

Om naar m'n baas te gaan
Met m'n blote voeten op het kouwe
zeil
(Met z'n grote blote voeten op het
kouwe zeil)
Ik heb geen zin om op te staan

Conny Vandenbos bekritiseerde in de eerste echtscheidingsingle 'Ik ben gelukkig zonder jou' de huwelijkse moraal en de norm 'trouw tot de dood ons scheidt'. Het was niet alleen de inhoud waar veel mensen aanstoot aan namen, maar vooral de vrolijk-bittere toon waarop werd gezongen. Conny Vandenbos moest zeven jaar wachten voor het grote publiek haar accepteerde met zoete liedjes als 'Een roosje m'n roosje' en 'Sjakie van de hoek'. Drie jaar voor haar overlijden, voorjaar 2002, werd Conny met haar 'Ik ben gelukkig zonder jou' tot wegbereidster van het feminisme uitgeroepen.⁷ Componist van het nummer en alom erkend vrouwenjager Peter Koelewijn had dit in 1967 zeker niet kunnen bevroeden.

Het is nu eindelijk een feit
Ik ben je kwijt, ik ben je kwijt
Je knoeit de as van je sigaar
Nu voortaan verder maar bij haar
Je vraagt me niet meer wat we eten
Ik kan van nu af aan vergeten
Wat jij het liefste 's avonds lust
Zelfs hoe je vroeger hebt gekust
(...)
Ik ben gelukkig zonder jou
Nu ik niet meer van je hou
Mijn leven krijgt een nieuwe kans
'k Ontsprong nog net op tijd de dans

Het geeft niet wat men van me denkt
Ik zie wel wat de toekomst brengt

De relatie tussen ouders en hun kinderen, met hun verschillende en verscherpende opvattingen over de normen en waarden in het leven, werden door Boudewijn de Groot, met de teksten van Lennaert Nijgh, op muziek gezet.

Door de provo's, hippies en 'kabouters' kreeg de generatiekloof ook een gezicht. Van hen was Armand (Herman van Loenhout) de spreekbuis met 'Ben ik te min':

Ben ik te min
Ben ik te min omdat je ouders meer
poen hebben dan de mijne
Ben ik te min
Ben ik te min omdat je pa in een
grotere kar rijdt dan de mijne

En toch wil je blijven
Maar je pa die wil het niet
Ik denk dat je beter kunt gaan
En je moeder, die doe je ook veel
verdriet
Als je thuiskomt zal ze zeggen
"wat doe je me aan"
Jouw moeder die ik moest aanhoren
met haar achterlijk gezwam
Over de studie van je broer
En dat je pa zo'n succesvol zakenman
was
Met andere woorden: wat ben jij een
boer

Armand's 'Blommenkinders' (met als ondertitel *Opgedragen Aan De Oorden Der Benevelde Agrariërs*) was nog explicieter een hippie-song:

Mensen met bloemen in hun haar, wat
vreemd
Zegt de misselijkmakende middenstand
Mensen die van iedereen willen houden
Men vraagt zich af "wat is er aan de
hand"
Denken ze dan niet aan geld
Je moet toch werken voor je brood
Zonder voedsel ga je toch immers
kapot
Wat triest dat men niet weet waarom
't eigenlijk draait
Is de mens van binnen dan al zo rot

1965-1971: Tegengeluiden

Provo's en hippies hadden een grote aantrekkingskracht. Maar de meeste jongeren bleken met de moraal van hun vader en moeder goed uit de voeten te kunnen. De jonge Patricia Paay vertolkte dat in 'Je bent niet hip, je bent niet vlot'.

De mening van de vaders en moeders drong ook tot de hitparade door. In 't Zal je kind maar wezen' van Eli Asser uit de tv-serie 't Schaepp met de vijf Pooten', maar vooral in

Punkhoes.

Annie M.G. Schmidt's cynische 'Op een mooie Pinksterdag' (beide op muziek van Harry Bannink) gaven de vaders en moeder hun kinderen een antwoord:

*Vader is een hypocriet, vader is een nul
Vader is er enkel en alleen maar voor
de centen en de rest is flauwekul
Ik wou dat ik nog één keer
Met mijn dochter aan het handje lopen
kon
Op een mooie Pinksterdag, samen in
de zon*

De Nederlandse autoriteiten, na aanvankelijke moeite te hebben gehad met de hippies en de provo's, pasten zich snel aan. Frans Halsema bezong in 'Kabouterango' op een tekst van Michel van der Plas de folkloristische kant van de politieke opvolgers van de provo's: de Kabouterpartij.

*'t Zijn kleine mannetjes met hele lange
baardjes
Zo tussen zeventien en vijfenvijftig
jaartjes (...)
Het duurt een jaartje, en misschien nog
maar een nachtje
Dan staan wij op en plots 'ling hebben
zij het machtje (...)*

*En het regerinkje
Schrikt zich het terinkje
En staat voor 't Nederlandse volkje in
zijn naakje
Het oude kopgroepje
Doet nog één oproepje:
O Nederlandse, let op uw saeckje!*

Jaren zeventig: Vluchten kan niet meer

Het optimisme van de jaren zestig werd in de eerste helft van het nieuwe decennium weggeslagen. Een veranderend economisch klimaat na 1969, door een zwakker wordende Amerikaanse economie (door de kosten van de Vietnam-oorlog), een toenemende inflatie (Nederland werd een duur land door de stijgende lonen en prijzen) en als klap op de vuurpijl de oliecrisis in 1973 leidden tot bedrijfsssluitingen en werkloosheid.

Het rapport van de Club van Rome bekritiseerde de ongeremde groei van de consumptie-economie, de uitputting van grondstoffen en de milieuvervuiling.

Verscheidene nummers over de werkloosheid haalden de TOP40. Een aan-

Popgroep Doe Maar.

tal liedjes gaf een ironische kijk op de sociale uitkeringen: 'Wij willen WW' en 'Achter de wolken schijnt de WW'. De smartlap 'Werkeloos' van Jacques (Manuela) Herb en de bijzondere rijmelarij van Vader Abraham (samen gezongen met Mieke) bereikten als tegenhangers daarvan ook de hitparade:

*Veel sig'rettenwinkels zijn nou de
sigaar
En de kapper zit met de handen in z'n
haar
Bloemenkwekers zitten op zwart zaad
De stratenmakers staan op straat*

Zong Conny Vandenbos nog over de voordelen van een echtscheiding, vanaf 1971 kwamen er droevige platen in de TOP40.

Herman van Keeken bezong als eerste met zijn 'Pappie loop toch niet zo snel' de keerzijde van de nieuwe moraal.

Opvallend genoeg waren het vooral de mannen, die in de liedjes hun emoties toonden. Het 'hoogtepunt' in dit genre was toch wel Arno & Gratjes 'Pappie ik zie tranen in uw ogen' uit 1978.

Een algemeen gevoel van machteloosheid heerste (Barend Servet, 'Waar moet dat heen') en vond haar tekstuele (Annie M.G. Schmidt) en muzikale (Harry Bannink) climax in 'Vluchten kan niet meer' van Jenny Arean en Frans Halsema.

Met de slechte omstandigheden in de jaren zeventig deden de nostalgieliedjes, als het eerder genoemde '1948' van Gerard Cox, het heel goed. Vlak na zijn dood scoorde ook cabaretier Wim Sonneveld een grote hit met 'Het dorp'. De tekst maakte duidelijk dat deze hit uit 1974 vijf jaar eerder werd geschreven:

*De dorpsjeugd klit wat bij elkaar
In minirok en beatle-haar
En joelt wat mee met beat-muziek
Ik weet wel het is hun goeie recht
De nieuwe tijd, net wat u zegt
Maar het maakt me wat melancholiek*

De jeugd moest van dat zoetsappige niet veel hebben en veel jongeren stortten zich in de armen van de Punk-beweging en de wat keuriger versie: de new wave. Hanenkammen als kapsel, veiligheidsspelden door de neus en zwarte kleding verbeeldden de afkeer van de burgerlijke consumptiemaatschappij. Ook tot ergernis van veel linkse jongeren bleef het grootste deel van de jeugd echter langs de zijlijn staan. De 'socialistische' popgroep Bots in 'Het lied van de werkende jeugd':

*We werken voor de poen
En ze zoeken het dus maar uit
Dat gezwam over werkende jeugd
Komt je oren uit
Als er echt iets moet veranderen
Nou dan doen ze dat maar zelf
Als wij maar koffie krijgen
In de pauze van half elf*

Jaren tachtig: de perspectieven zijn nul komma nul

Met de verbeterde economie vanaf 1977 verdween de kritische muziek uit de TOP40. Een nieuwe economische crisis, bezuinigingen (Bestek '81 van Van Agt / 'no nonsense' van Lubbers) en werkloosheid gingen samen met een toenemende spanning tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie.

Met de crisis van de jaren zeventig nog vers in het geheugen verkondigden nieuwe Nederlandstalige popgroepen hun visie op de samenleving en het leven. Muzikaal en inhoudelijk voerde daarbij de groep Doe Maar letterlijk en figuurlijk de lijst aan ('De bom' en 'Pa').

Carrière maken

(voordat de bom valt)
Werken aan m'n toekomst
(voordat de bom valt)
Ik ren door m'n agenda
(voordat de bom valt)
Veilig in het ziekenfonds
(voordat de bom valt)

En als de bom valt

Dan lig ik in m'n nette pak
Diploma's en m'n cheques op zak
Mijn polis en mijn woordenschat,
awoei
Onder de flatgebouwen van de stad
naast jou
Laat maar vallen dan
Het komt er toch wel van

De massa-hysterie rondom Doe Maar riep herinneringen op aan de tijden van The Beatles. Niet eerder was een Nederlandstalige popband zo populair. Groepen als Het Goede Doel, Het Klein Orkest en de Frank Boeijen Groep voeren mee op deze golf van Nederlandstalige popmuziek en belandden ook in de hitlijsten. De cabaret- en musicalmelodietjes maakten plaats voor echte popmuziek.

Doe Maar verpakte de uitzichtloosheid in opwekkende ska- en reggae-ritmes. De meest swingende visie op de economische crisis en de werkloosheid kwam echter van de Limburgse groep de Janse Bagge Bend: 'Solliciteren'.

Hey!

De perspectieven veur de toekoms die zijn nul komma nul
Al hebste na veul zweten 'n universitaire bul

*Al biste onderwieser, bankwerker of psycholoog
De kommende joare biste waarschijnlijk werkeloos*

In alternatieve kringen werd de werkloosheid en het arbeidsethos geheld. Waarom zou je moeite doen voor een baan als dat geen voldoening gaf en waarvan het geld toch vooral bij de ondernemers terecht kwam? Een grote groep mensen noemde zich daarom niet 'werkloos', maar 'baanloos'. Werk was er namelijk voldoende: in de kraakbeweging (Geen woning, geen kroning!), de anti-kernenergiebeweging (Dode-waard gaat dicht!) en de vredesbeweging (Alle kernwapens de wereld uit!).

Het Klein Orkest met 'Koos Werkeloos':

M'n zwager Jan die spreekt er schande van
Die zegt van Koos gebruik je handen man
Maar hij werkt met z'n ellebogen
Heeft z'n schapen op het droge
Nou verbrand maar Jan
Die politieke Haagse maffia
Die blijft maar korten op de minima
Nou laat ze zelf maar betalen
Want bij Koos valt niets te halen
Sorry dat ik besta

Een schokgolf ging op 20 augustus 1983 door Nederland toen de vijftienjarige Antilliaanse Kerwin Duijnmeijer 'zomaar' werd vermoord door een één jaar oudere extreem-rechtse skinhead. De eerste racistische 'zinloze' moord in het 'keurige' Nederland leidde tot een oproep van de Frank Boeijen Groep in 'Zwart-Wit':
Hij liep daar in de stad
's Avonds laat
Plotseling aan de overkant
Zag hij ze staan
Iemand riep "je hoort niet bij ons"
Mes, steek, pijn

Denk goed na aan welke kant je staat
Denk niet wit (denk niet wit), denk niet zwart (denk niet zwart)
Denk niet zwart-wit
Denk niet wit (denk niet wit), denk niet zwart (denk niet zwart)
Denk niet zwart-wit
Maar in de kleur van je hart
Het algemene gevoel van uitzichtloosheid werd door Kees van Kooten en Wim de Bie samengevat in het nieuwe woord 'doemdenken'.⁸

Hun typetjes van de vrije jongens F. Jacobse en Tedje van Es, en de daarbij horende Tegenpartij, waren een groot succes.

Popmuziek en historisch besef in de geschiedenisles

Met het gebruik van popmuziek (teksten) kan het verleden tot leven komen.⁹ Dit leidt tot een beter begrip van gebeurtenissen en begrippen uit een historische periode. Daarnaast geven sommige 'oude' nummers meer betekenis aan heden-daagse verschijnselen en processen. Het gebruik van popmuziek en liedteksten kan de geschiedenisles 'leukker' maken. Een doordachte keuze van teksten en opdrachten geeft veel meer mogelijkheden.

Dat de jaren vijftig niet zo'n gezapige periode was, als veelal wordt aangenomen, blijkt uit Cornelis Vreeswijks 'De nozem en de non'. Zelfs in '1948' van Gerard Cox kan de aandachtige luisteraar opmaken dat er iets broeit:

Die schooltas bleek het eerste teken
Dat de zaak al was bekeken
Voor zover je zonder plichtsbef
Je leven leed, je leven leed.

Tot je pubertijd (Die schooltas symboliseert het begin van de middelbare school) kon je je wentelen in het 'gewone geluk' van het gezin. Maar daarna zou het leven lijden worden. De onderliggende vraag is dan of de jongeren dat vervolgens ook zouden accepteren.

Voor een belangrijk deel in de jaren vijftig al niet meer, maar zeker niet in het volgende decennium. De jaren vijftig gaan met deze tekstinterpretatie moeiteloos over in de 'roerige' jaren zestig.

Luidruchtig waren die jaren wel, maar revolutionair? 'Je bent niet hip' van Patrica Paay laat zien dat er wel openlijker gesproken kan worden over bijvoorbeeld seks, maar dat veel jongeren een 'burgerlijk' leven prefererden boven het vrijgevochtene van de hippies en kabouters.

Het jaar 1973 kan worden gezien als een scharnierpunt, of het nu is van de lange jaren vijftig (1945-1973) of van de 'roerige jaren zestig' (1965-1973).¹⁰ Het overzicht van alle Nederlandstalige hits (zie kader) toont dat niet alleen veel meer kriti-

sche hits de hitparade binnenkomen, maar dat ook de inhoud is veranderd. Milieuproblemen, echtscheidingen, werkloosheid: aan de ellende lijkt geen eind te komen.

Na de tussenperiode 1977 - 1982 (vraag aan de leerlingen: 'Waarom zijn er in deze periode zo weinig protestliederen?') breekt de laatste golf van kritische liederen aan. De werkloosheid en de bezuinigingen geven de grenzen van de verzorgingsstaat aan. Bij veel muzikanten stond de crisis van 1973 nog in het geheugen gegrift, waardoor het leek alsof het allemaal niets meer uitmaakte. Crisis op crisis: de maakbare samenleving, de alles regelende overheid, had haar krediet verspeeld. Het onbedoelde succes van De Tegenpartij van Van Kooten en De Bie illustreerde dat het beste.

Zo houdt popmuziek ons een historische spiegel voor: Met '1948' van Gerard Cox leren we niet alleen iets over de na-oorlogse jaren. Het zegt ook iets over de tijd waarin het lied werd geschreven (1972).

Tegelijkertijd geeft het perspectief van de hoofdpersoon in het lied (een twaalfjarige) een bijzondere interpretatie aan dat jaar. Leerlingen die verschillende lagen laten ontdekken, geeft een meerwaarde aan 'een leuke geschiedenisles met popmuziek'. En dat kan ook met liedjes als 'Je bent niet hip', 'Het lied van de werkende jeugd', 'De Tegenpartij', enzovoort.

Songteksten geven, vanuit hun historische kader, meer inzicht in de huidige tijd en daarmee zijn we in staat iets van de geschiedenis op te steken. Docenten kunnen ervoor zorgen dat leerlingen zich realiseren dat ze iets over (het verhaal) en van (de verklaring) de geschiedenis kunnen leren. Met die wetenschap kunnen leerlingen – samen met de leraar – concluderen dat ze uit (reflectief besef) de geschiedenis hebben geleerd.¹¹ Kortom: de leerlingen hebben historisch besef verworven met een vier minuten durende hitsingle van vaak niet meer dan drie muziekakkoorden.

Noten

- 1 Langeveld, M.J. (1952). *Maatschappelijke verandering der jeugd. Rapport betreffende de geestgesteldheid van de massa jeugd*. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- 2 Het Parool, 21-9-1953. In 1954 en 1956 gaf Lionel Hampton nog een aantal concerten. De recensies daarvan (m.n. *Het Parool* en *De Volkskrant*) hadden een gelijklopende strekking.
- 3 'Nozems' werden een begrip n.a.v. de reportage van journalist Jan Vrijman (met foto's van Ed van der Elsen) in *Vrij Nederland*, augustus/september 1955..
- 4 *Tuney Tunes*, nr. 140, september 1955.
- 5 Een speciale website, met prachtige afbeeldingen, is gewijd aan het bezoek van de Beatles: <http://beatlekes.tripod.com/fonsbeatles/pagina/id1.html>
- 6 'Er komen andere tijden'; muziek Bob Dylan, tekst: Lenjaert Nijgh.
- 7 Meijer, M. (1999). *Machtige melodieën. Populaire teksten uit de jaren vijftig en zestig als bron voor cultuurgeschiedenis*. Maastricht: Universiteit Maastricht (Centrum voor Gender en Diversiteit, Faculteit Algemene Wetenschappen). Oratie 2-1-1999, bij aanvaarding Opzij-leerstoel.
- 8 Voor het eerst gebruikt door Van Kooten en De Bie in hun tv-programma op 2-3-1980. Zie ook: Sanders, E. (1999). *Jemig de pemiig! De invloed van Van Kooten en De Bie op het Nederlands*. Amsterdam: Contact.
- 9 Voor opdrachten bij verschillende liedteksten uit dit artikel: Vries, J. de (2002). Motiveren en leren. Popmuziek over gezagdragers en politiek. In: *Kleio*, jrg. 43, nr. 8, pp. 31-36.
- 10 Een mooie beknopte samenvatting van het periodiseringsprobleem: Oudheusden, J. van (2002). 'Niet alleen vernieuwing en niet alleen verzet.' Gesprek met Herman de Liagre Böhl. In: *Kleio*, jrg. 43, nr. 8, pp. 2-6.
- 11 Deze 'lagen van het geschiedenisonderwijs' zouden ook een basis kunnen zijn voor de, door de Commissie De Rooy gepropageerde, nieuwe concentrische opbouw van het geschiedenisonderwijs. Zie ook: Egan, K. (1983). Accumulating history. In: *History and Theory*, jrg. 22, nr. 4, pp. 66-79. Egan, K. (1997). *The educated mind. How cognitive tools shape our understanding*. Chicago: The University of Chicago Press. Vree, F. de (1999). *De scherven van de Geschiedenis*. Amsterdam: University Press.

Literatuur

Veel liedteksten over gezag en politiek uit de cabaret- en musicalhoek zijn verzameld in:

P. van den Hanenberg & H. Scholten (Eds.). *De bokken en de schapen. Gezongen geschiedenis van de twintigste eeuw*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.

Leuk lesmateriaal (nozems, Lionel Hampton, rock 'n roll, gezinsleven) over jongeren in de jaren vijftig staat in:

R. Boost (1985). *Wat je zegt ben je zelf en andere herinneringen aan de Jaren 50*. Weesp: Van Holckema & Warendorf en D. Slootweg, W. van Beusekom & C. Kloet (Eds.) (1974). *Ach ja ... de jaren vijftig*. Amsterdam: Wetenschappelijke Uitgeverij.

Het themanummer van *Kleio* (jrg. 35, nr. 2, maart 1994) over 'Jong zijn in de sixties' bevat naast artikelen ook een prachtig bronnenkatern met leerlingopdrachten (*Kleio-Didactica* 19).

Zeer bruikbare achtergrondinformatie bij dit onderwerp staat in H. Vossen, M. Schwegman & P. Wester (Eds.) (1992). *Vertrouwde patronen, nieuwe dromen. Nederland naar een modern-industriële samenleving 1948-1973*. IJsselstein: VGN. Daarin o.a.: P. de Rooij, *Vetkuijfe waarheen? Jongeren om de jaren vijftig en zestig*.

Internet

Er zijn talloze sites en speciale zoekmachines voor songteksten. Een selectie:

<http://songteksten.pagina.nl/>
<http://songteksten.topcities.com/>
<http://www.sing365.com/>
<http://www.lyrics.ch/index.htm>
 Nederlandse songteksten vanaf 1945 met links, enzovoorts:
<http://www.songteksten.nu/>
 Uitgebreide site met Nederlandstalige songteksten, met o.a. Boudewijn de Groot, Het Klein Orkest, cabaret en ga zo maar door:
http://www.xs4all.nl/~werksman/liedjes/laden.html?alf_artiest.html

Periode 1: 1964-1966

Protestliederen van Boudewijn de Groot
jongerenemancipatie, jongerenproblemen, veranderende moraal, woningnood.

Uitvoerende(n)	Titel	Binnenkomst	Hitnotering	
			Hoogste plaats	Aantal Weken
Boudewijn de Groot	Elégie prénatale	1964	geen hit of tip geweest	
	Een respectabel man	1965	geen hit of tip geweest	
	Er komen andere tijden	1965	geen hit of tip geweest	
	Woningnood	1965	geen hit of tip geweest	
	De dagen zijn geteld	1965	geen hit of tip geweest	
	Een meisje van zestien	30-10-1965	23	13
	Welterusten mijnheer de President	09-04-1966	9	12

Periode 2: 1965-1967 (1971)

Vrouwenemancipatie, veranderende gezinsopvattingen, hippies, generatiekloof.
(Carnavalsnummers over Jelle Zijlstra, op de muziek van Yellow Submarine van The Beatles, n.a.v. laatste radio-oudejaarsconference van Wim Kan).

Uitvoerende(n)	Titel	Binnenkomst	Hitnotering	
			Hoogste plaats	Aantal Weken
Het	Ik heb geen zin om op te staan	18-12-1965	9	13
Conny Vandenbos	Ik ben gelukkig zonder jou	09-04-1966	9	11
Karin Kent	Jelle zal wel zien	28-01-1967	7	6
Johnny Hoes	Jelle zal wel zien	28-01-1967	7	6
AlbertBrosens	Jelle zal wel zien	28-01-1967	7	6
Armand	Ben ik te min	04-03-1967	5	14
Leen Jongewaard & André van den Heuvel	Op een mooie Pinksterdag	29-04-1967	9	23
Patricia Paay	Je bent niet hip	05-08-1967	12	12
Armand	Blommenkinders	02-09-1967	7	6
Frans Halsema	Kaboutertango	1970	geen hit of tip geweest	
Adèle Bloemendaal, Leen Jongewaard en Piet Römer	't Zal je kind maar wezen	03-01-1970	5	4
Paul van Vliet	Bram in de RAI	13-03-1971	31	7

Periode 3: 1971-1977

Echtscheidingen, werkloosheid, milieuvervuiling, oliecrisis, sombere toekomst, nostalgie.

Uitvoerende(n)	Titel	Binnenkomst	Hitnotering	
			Hoogste plaats	Aantal Weken
Herman van Keeken	Pappie loop toch niet zo snel	13-11-1971	3	14
Jacques Herb	Werkeloos	08-07-1972	19	5
Cornelis Vreeswijk	De nozem en de non	07-10-1972	21	5
Gerard Cox	1948	04-11-1972	21	6
Barend Servet	Waar moet dat heen	17-02-1973	18	7
Robert Long	Mien	1974	geen hit of tip geweest (van de nr. 1 LP 'Vroeger of Later'; 118 weken in de hitparade!)	
	Toe maar jongens			
	Allemaal angst			
	Jezus redt			
Vader Abraham & Boer Koekoek	Den Uyl is in den olie	26-01-1974	1	8
Gerard Cox	Die goeie ouwe tijd	22-06-1974	6	10
Farce Majeure	Kiele kiele Koeweit	02-02-1974	3	7
Henk & Stainless Steel Band	Wij willen WW	25-04-1974	17	7
Wim Sonneveld	Het dorp	18-05-1974	27	5
Gebroeders Grimm	Achter de wolken schijnt de WW	1975	tip	
Bots	Het lied van de werkende jeugd	1975	geen hit of tip geweest	
Mieke & Vader Abraham	Het leger van werklozen	31-01-1976		
Bots	Zeven dagen lang	19-06-1976	23	6
Jenny Arean en Frans Halsema	Vluchten kan niet meer	29-10-1977	19	5

17

Periode 4: 1980-1984 (met als uitschieters 1982/1983)

Algemeen ongenoegen, doemdenken, werkloosheid, uitzichtloosheid, discriminatie.

Uitvoerende(n)	Titel	Binnenkomst	Hitnotering	
			Hoogste plaats	Aantal Weken
Koot en Bie	De Tegenpartij	1980	geen hit of tip geweest	
Willy Alberti	Juliana bedankt	23-02-1980		
Bram Vermeulen	Politiek	13-09-1980	18	5
Doe Maar	De bom	06-11-1982	tip	
Toontje Lager	Ben jij ook zo bang	25-09-1982	1	13
Janse Bagge Bend	Sollicitere	19-02-1983	tip	
Doe Maar	Pa	26-02-1983	8	7
Herman van Veen	De bom valt nooit	02-04-1983	1	9
Klein Orkest	Koos Werkeloos	30-07-1983	tip	
Frank Boeijen Groep	Zwart wit	29-01-1984	17	5
			4	7

Bron voor TOP40 noteringen: F. Bouwman, C. Broekhuizen, 'Hitdossier 1958-1990'. (Becht: Haarlem 1990).

De Janse Bagge Bend treedt nog steeds op.

Bij workshops in Nijmegen en Rotterdam in september 2002 over het gebruik van popmuziek in de les konden geschiedenisleraren kiezen uit zeven songs welk muzieknummer zij wilden horen en aangeven waarom zij dat lied wilden horen.

De uitslag van deze populariteitspoll luidt:

Het volgende schema, met argumenten voor de muziekkeuze, laat dat zien. Sommige docenten gaven meerdere argumenten voor één en hetzelfde nummer. Dit verklaart het totaal aantal van 126 argumenten met 109 ingevulde formulieren.

Nostalgie en oude emoties	32
Ken het nummer niet / niet meer zo goed	28
Geeft tijdgeest weer	13
Relatie met het heden	13
Kwaliteit artiest/nummer	9
Goede tekst	7
Leuk/grappig	6
Overige / geen argumentatie	18
Totaal	126

Met name Koot en Bie en Doe Maar scoorden hoog in de nostalgische hoek. 'Mijn ultieme brugklaslied', 'jeugdsentiment', 'ik heb dit als muzieksingle gehad', 'bewust meemaakt'.

De leeftijd van de docenten is dus erg belangrijk bij hun keuze van popmuziek. De tegenhanger daarvan is dat een bijna net zo grote groep leraren niet zozeer uit sentimentele overwegingen een nummer wil horen, maar juist omdat ze het niet kennen. Zij willen graag horen hoe zij een nummer in hun lessen kunnen gebruiken.

Inhoudelijk gezien vinden leraren het belangrijk dat een lied een bepaalde historische periode karakteriseert. Daarmee wordt echter niet volstaan: als het (historische) lied ook meer zicht biedt op hedendaagse gebeurtenissen en verschijnselen, dan kan het ook rekenen op de interesse van de docenten. Met name de relatie tussen 'De Tegenpartij' van Koot en Bie en de opkomst van de LPF en Leefbaar Nederland werd verschillend malen (8 x) genoemd. Deze argumentatie zag men ook bij andere liedjes terug: 'Woningnood' van Boudewijn de Groot, "omdat het nog steeds actueel is!" en "nog steeds zijn huizen onbetaalbaar".

Leraren geven daarmee aan dat popmuziek, hoe motiveerend (grappig, leuk) het ook wel niet kan zijn, pas een meerwaarde heeft als het nummer aspecten van historisch besef belicht: het verleden op zich en de relatie tussen het verleden en het heden.

Lied	Aantal stemmen
1964 Boudewijn de Groot Woningnood	16
1967 Patricia Paay Je bent niet hip	4
1967 Armand Blommenkinders	8
1971 Herman van Keeken Pappie loop toch niet zo snel	8
1975 Bots Het lied van de werkende jeugd	23
1980 Koot en Bie De Tegenpartij	31
1982 Doe Maar De bom	16
Diversen / maakt niet	3
Totaal	109

Koot en Bie met hun 'Tegenpartij' zijn dus de duidelijke favorieten van de geschiedenisleraren. Op afstand gevolgd door Bots en met op een gedeelde derde plaats Doe Maar en Boudewijn de Groot.

Een verklaring hiervoor is enerzijds de leeftijd van de docenten en anderzijds de professionaliteit waarmee zij hun beroep uitoefenen.

Geschiedenisleraren hebben grote belangstelling voor die nummers:

- die zij zelf heel goed kennen, zelf hebben meegemaakt (nostalgie, persoonlijke associaties)
- die zij nog niet kennen, maar weer van af willen weten (wat kan ik hiermee in de les?);
- die de sfeer van een historische periode weergeven;
- die relaties leggen met het heden.